
Polemiky

Možné svety, naratívna fikcia a autofikcia

Odpoveď Petrovi Koťátkovi

Marián Zouhar

Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava

marian.zouhar@uniba.sk

Abstract:

Possible Worlds, Narrative Fiction, and Autofiction

Reply to Petr Koťátko

The aim of this article is to contribute to the discussion with Petr Koťátko about the nature of autobiographical and autofictional texts. It is argued that we approach all statements contained in an autofictional narrative text as readers in the as-if mode and read them as referring to an empirical author who styles himself or herself in the position of the narrator of the text. Based on the identity of the empirical author and the narrator, we pretend that the narrator has our a priori trust that the empirical author of the text is as the text portrays him or her; at the same time, we are always ready to relate the statements that we receive in the as-if mode to the real world outside the as-if mode. It is also argued that if the explanation of narrative fiction works is based on the notion of the as-if mode, the notion of a possible world becomes redundant.

Keywords: *as-if* mode, autofiction, narrative fiction, possible worlds, the real world

DOI: <https://doi.org/10.46854/fc.2025.2r.321>

V tomto príspevku sa pokúsim predložiť veľmi jednoduché chápanie naratívnych autofikčných textov. Vychádzam z úvah, ktoré Petr Koťátko načrtol vo svojej reakcii na moju recenziu jeho knihy *O čem se vypráví*.¹ Prístup, ktorý

1 Koťátko, P., *O čem se vypráví*. Praha, Filosofia 2023. Zouhar, M., Petr Koťátko: O čem se vypráví (recenze). *Filosofický časopis*, 72, 2024, č. 4, s. 713–717. Koťátko, P., K povaze narativní fikce. Diskuse s Mariánem Zouharem. *Filosofický časopis*, 73, 2025, č. 1, s. 127–135.

ponúknem, je neočakávaný preto, lebo v recenzii som práve tento druh literárnych textov predkladal ako typ textov, na ktoré sa Koťátkova koncepcia nedá dostatočne dobre aplikovať. Ako to však občas býva, recenzent sa môže pomýliť – a to sa stalo aj v tomto prípade, ako sa pokúsím ukázať. Najprv sa však v krátkosti vrátim k vzťahu naratívnych fikčných textov a možných svetov.

1. Naratívna fikcia a možné svety

Jedna z dôležitých myšlienok Koťátkovej knihy *O čem se vypráví* znie, že autor naratívnej fikcie svojím výkonom neopisuje a ani nevytvára akýsi fikčný svet, v ktorom by sa odohrávali udalosti opísané v danom texte. Autorov výkon spočíva „len“ v tom, že vytvorí text, ktorého literárne funkcie vyžadujú, aby sme ako recipienti tohto textu predstierali – či prijímali v mode *jako by* –, že reálny svet vyzerá tak, ako ho text prezentuje.² Ak by sme doplnili, že autor tým zároveň opisuje alebo prezentuje možný svet, v ktorom sú zachované niektoré skutočnosti z reálneho sveta, no iné sú upravené v súlade s daným naratívnym fikčným textom, k vysvetleniu nič zaujímavé nepridáme. Len by sa vynorili problémy generované týmto pojmovým aparátom, ktoré sú pramálo efektívne pri vysvetľovaní reálneho javu naratívnej fikcie.³

Napriek tomu nachádzajú možné svety rozsiahle využitie v rôznych teóriách fikcie. Moje tvrdenie znie, že ak vysvetlenie fenoménu naratívnej fikcie kladie do centra pojem predstierania (prijímania či predpokladania v mode *jako by*), pojem možného sveta – nech ho chápeme akokoľvek ontologicky a konceptuálne neškodne – sa stáva nadbytočným, ba dokonca môže byť máťúci. Inými slovami, kombinovať ideu predstierania a ideu možných svetov nie je efektívne, a teda akákoľvek zmienka o možných svetoch v rámci vysvetlenia, ktoré na strane recipientov naratívnej fikcie predpokladá uplatňovanie modu *jako by*, je zbytočná. Tým v podstate nedodávam nič nové k tomu, čo vo svojej knihe predkladá Petr Koťátko. Spomínam to však preto, lebo aj on napokon v nejakej podobe pripúšťa využitie pojmu možného sveta. A aj keď naň nekladie žiadne explanačné nároky, môže to byť máťúce.

Koťátko tvrdí, že „literární funkce narativního fikčního textu si zpřístupním, budu-li jeho věty chápat_{JB} jako záznam promluv vypravěče – obyvatele reálného světa, který mi sděluje, co se v tomto světě stalo, a budu-li ochoten akceptovat_{JB}, že reálný svět je takový, jak mi ho vypravěč líčí. To zpravidla zahrnuje, že přistupuji_{JB} na předpoklad, resp. představuji si [poznámka

2 Koťátko, P., *O čem se vypráví*, c.d., s. 61.

3 Tamtiež, s. 18.

pod čiarou vynechaná – M.Z.], že reálny svet je v niektorých ohľadoch iný, než jaký je podľa toho, čo predpokladám mimo dosah operátora *jako by*.⁴⁴ To je jadro Kotátkovho vysvetlenia, ktoré bez výhrad prijímam. Vzápätí však pokračuje: „V žargonu teórie možných svetů to samozrejme môžeme vyjadriť slovy, že uvažujú o inom možnom svete a prijímam_{JB} ho ako reálny. To je neškodné, pokiaľ nestratím ze zreteľa, že ide len o parafrázu predchozlej formulácie, t.j. o iný spôsob, akým ríci, že uvažujú o inom *stave reálneho sveta* a prijímam_{JB} ho ako aktuálny.“⁴⁵ K tomu možno pripojiť aj citát z Kotátkovej odpovedi na moju recenziu: „Fikčný svet románu či povídky z toho pak vychádza ako alternatívny stav reálneho sveta, ktorý prijímame_{JB} ako aktuálny pod tlakom naratívnych funkcií textu. To odpovedá strážlivému chápaniu možných svetů jako ‚možných stavů či historii světa‘, jak je nacházíme u Saula Kripkeho či Roberta Stalnakera.“⁴⁶

Odkaz na to, že recipient prijíma v mode *jako by* ako aktuálny alternatívny stav reálneho sveta, resp. predpokladá v mode *jako by* nejaký možný svet v ontologicky neškodnom Kripkeho či Stalnakerovom chápaní, je nadbytočný. Literárne funkcie naratívneho fikčného textu od recipienta vyžadujú, aby prijímal v mode *jako by*, že reálny svet vyzerá tak, ako ho rozprávač predkladá. A to je všetko. Nemusí predpokladať alebo akokoľvek inak brať do úvahy to, že reálny svet, v ktorom žije, je v niečom iný ako svet prezentovaný vo fikcii, a nemusí zaujímať žiadny iný vzťah k reálnemu svetu. Nemusí prijímať (v mode *jako by*) svet fikcie ako možnosť, teda ako možnú alternatívu reálneho sveta takého, aký skutočne je. V prospech tohto konštatovania možno uviesť niekoľko dôvodov.

Po prvé, ako čitateľa naratívneho fikčného textu nepredstierame, že reálny svet *môže* byť taký, aký ho tento text vykresľuje, ale predstierame, že reálny svet taký naozaj *je*. To, že by sme si mohli myslieť, že reálny svet *by mohol byť* taký, aký ho prezentuje fikcia, nesúvisí s predstieraním. Prijímať fikčný príbeh ako niečo, čo nám ponúka obraz alternatívy reálneho sveta, znamená nečítať ho ako text naratívnej fikcie, ktorý má plniť určité literárne funkcie, ale ako – prehnane povedané – cvičenie v logickej fantázii. Skrátka, hovorenie o možnosti je zbytočným medzičlánkom, ktorý spôsobí, že naratívne fikčné texty sa stanú viac či menej faktickými opismi alternatívnych stavov sveta.

Ďalší dôvod je založený na tom, že naratívne fikčné texty v recipientoch vyvolávajú určité reakcie. Čitatelia sú v prezentovanom príbehu emočne za-

4 Tamtiež, s. 69. Dolný index „JB“ pri niektorých slovesách v tomto citáte (aj inde) odkazuje na modus *jako by*.

5 Tamtiež, s. 69–70.

6 Kotátko, P., K povaze narativní fikce. Diskuse s Mariánem Zouharem, c.d., s. 128–129.

angažovaní: neraz veľmi intenzívne prežívajú radosť, strach, lútosť, majú obavy o postavy príbehu, ale aj nádeje týkajúce sa ďalšieho vývoja ich osudov.⁷ Intenzívnu emočnú angažovanosť vysvetlíme, ak udalosti príbehu budeme považovať za súčasť reálneho sveta – a to aspoň v tom, že ich výskyt v reálnom svete predstierame. Ak by sme ich považovali za súčasť len možnej, no nie realizovanej alternatívy reálneho sveta, emočná reakcia, resp. jej intenzita by nebola opodstatnená. Predstieranie samé osebe neblokuje vznik emočnej reakcie, keďže čitateľovi môže psychicky sprítomniť určité skutočnosti. Uvažovanie o niečom len ako o možnosti však vznik intenzívnej emočnej reakcie môže efektívne zablokovať alebo aspoň výrazne oslabiť.

Tretí dôvod je relevantný z hľadiska logickej analýzy. Spočíva v tom, že rozprávač nám väčšinou nepredstiera opis pozostávajúci z explicitných modálnych tvrdení. Jeho opis obsahuje spravidla nemodálne tvrdenia, ktoré ako nemodálne aj treba uznať a interpretovať. Rozprávač teda po nás v takýchto prípadoch nechce, aby sme si predstavili možnosť, v ktorej nastávajú ako skutočné určité udalosti a javy. Skrátka, rozprávač si nezachováva dištanc od reálneho sveta, aký skutočne je, a autor spravidla ani nemá v úmysle svojho rozprávača takto konštruovať. Prirodzene, súčasťou rozprávačovho opisu môžu byť aj tvrdenia, ktoré modálne explicitne sú – a tie ako modálne aj treba uznať a interpretovať. Vyjadrujú informácie o tom, že v danej fikcii sa považuje nejaký stav vecí za možný, aj keď nemáme predpokladať v mode *jako by*, že je skutočný – to, čo máme predpokladať v mode *jako by*, je len jeho možnosť. Bežné nemodálne súčasti rozprávačovho opisu udalostí však nemáme chápať takýmto spôsobom.

Okrem toho – mohli by sme ďalej rozvíjať tento dôvod – je otázne, ako tvrdenia, ktoré nie sú explicitne ani implicitne modálne, môžeme považovať za reprezentáciu niečoho, čo nie je skutočné, ale len možné. Prečo tvrdenia naratívnej fikcie (ktoré neobsahujú explicitný modálny výraz) by sme mali chápať tak, že reprezentujú nejakú alternatívu (a máme predstierať, že táto alternatíva nastáva)? Nič v konštitúcii takýchto tvrdení nám nedáva dôvod na to, aby sme vstúpili do oblasti len možného (nie skutočného). Predstieranie na to nestačí, pretože môžeme predstierať ako skutočné nielen niečo, čo je iba možné, ale aj niečo, čo je skutočné, hoci sa nám takáto činnosť môže na prvý pohľad javiť ako prítiahnutá za vlasy.

Napokon ešte možno poznamenať, že ak by naratívny fikčný text mal prezentovať alternatívny (možný) stav reálneho sveta, v reálnom svete by museli byť pravdivé niektoré modálne výroky – konkrétne tie, ktoré dostaneme,

7 O tejto problematike a jej histórii bol nedávno na stránkach *Filosofického časopisu* publikovaný samostatný článok: Benešová, A., Emoce kolem fikce. Paradox fikce a potíže kognitivistického řešení, *Filosofický časopis*, 73, 2025, č. 1, s. 3–18.

keď do výrokov obsiahnutých vo fikčnom texte doplníme modálny operátor možnosti. Je však sporné tvrdiť, že takéto modálne vety sú naozaj pravdivé. Ich pravdivosť by totiž napríklad predpokladala existenciu postáv príbehu v nejakom možnom svete. To znamená, že v nejakom možnom (hoci nie skutočnom) svete by existovali ľudia, ktorí sú pre nás postavami príbehov o Sherlockovi Holmesovi alebo Eme Bovaryovej. Ako však poznamenal Saul Kripke (a s tým možno súhlasiť), aj keby sa nejaký obyvateľ možného sveta akokoľvek dobre podobal na Sherlocka Holmesa a urobil všetko to, čo sa mu v Doylových príbehoch pripisuje, neznamená to, že Conan Doyle písal o tejto osobe.⁸

Slovom, možné svety sú zbytočné ako explanačné nástroje aplikované na naratívnu fikciu. Považujeme ich za užitočný prostriedok napríklad na modelovanie pravdivostných podmienok modálnych výrokov, no vztiahnuť ich na fikčný diskurz (ktorý nie je explicitne modálny) nie je vhodné. Platí to bez ohľadu na to, či z možných svetov vytvoríme akési fikčné svety, a bez ohľadu na to, za aké bohaté ich budeme považovať.⁹

Koťátkov prístup podľa mňa dáva veľmi dobrý zmysel, pokiaľ ho zbavíme „modalizujúcej“ prímеси, ktorá je preň nepodstatná. Vystačíme si s myšlienkou predstierania, podľa ktorej ako recipienti naratívneho fikčného textu prijímame v mode *jako by* to, že reálny svet vyzerá tak, ako nám ho predostiera daný rozprávač.

2. Autobiografia a autofikcia

Petr Koťátko stručne načrtáva možné chápanie autobiografického a autofikčného textu, v ktorom sa pohráva s tým, ako recipient takéhoto textu k nemu môže pristupovať a ako sa môže pri tom uplatňovať *modus jako by*.¹⁰ Sám ho predkladá ako provizórny výpočet určitých možností – bez toho, aby ho považoval za plnohodnotnú analýzu, no zároveň necháva túto tému pre seba otvorenú.¹¹ Osobne by som uvítal, keby v kontexte svojej koncepcie nara-

8 Kripke, S., *Naming and Necessity*. Cambridge, MA., Harvard University Press 1980, s. 156–158. Pozri aj Kripke, S., *Reference and Existence*. Oxford, Oxford University Press 2013, s. 144–145.

9 Teórie fikčných svetov rozvíjali viacerí autori, medzi najprominentnejšie patrí koncepcia Lubomíra Doležela: Doležel, L., *Heterocosmica: Fikce a možné světy*. Praha, Karolinum 2003. Niektoré teórie pracujú s ideou bohatých alebo kompletných fikčných svetov, v ktorých sú okrem stavov vecí prezentovaných v príslušnej fikcii obsiahnuté aj stavy vecí doplnené v súlade s určitými kompletizačnými pravidlami; napríklad Lamarque, P., *The Philosophy of Literature*. Malden, MA, Blackwell 2009. Iné teórie zase pracujú s ideou chudobných fikčných svetov, v ktorých nie sú doplnené stavy vecí nad rámec toho, čo je prezentované v príslušnej fikcii; napríklad Pettersson, A., *The Idea of Fictional World*. In: Currie, G. – Koťátko, P. – Pokorný, M. (eds.), *Mimesis: Metaphysics, Cognition, Pragmatics*. London, College Publications 2012, s. 194–219.

10 Koťátko, P., K povaze narativní fikce. Diskuse s Mariánem Zouharem, c.d., s. 132–135.

11 Tamtiež, s. 133.

tívnej fikcie dopracoval rámec pre autofikčné texty, keďže sa domnievam, že táto teória na to má dobré predpoklady aj bez toho, že by bolo potrebné zasahovať do jej konštitúcie. Pokúsím sa to teraz naznačiť. Zároveň však musím kajúčne vziať späť námietku, ktorú som v tejto súvislosti predložil v recenzii knihy *O čem se vypráví*.¹² V rozpore s tým, čo som v recenzii naznačil, autobiografické a autofikčné texty nepredstavujú pre Koťátkovu teóriu problém. Ak ju na ne budeme dôsledne aplikovať, dostaneme vysvetlenie, ktoré môže dávať zmysel, hoci sa na prvý pohľad môže javiť ako neadekvátne.

V prvom rade považujem za potrebné mierne korigovať stanovisko, ktoré Koťátko uviedol vo svojej reakcii na recenziu. Poukázal v nej na existenciu hranice medzi „čistou“ autobiografiou, ku ktorej čitatelia pristupujú v podstate ako k literatúre faktu týkajúcej sa empirického autora, a autofikciou, pri ktorej čitatelia k textu pristupujú v mode *jako by* a rozprávač sa stáva súčasťou literárnej konštrukcie diela.¹³ Ostrá hranica medzi autobiografiou a autofikciou však zrejme neexistuje a pokus niekde ju načrtnúť sa môže javiť ad hoc; v lepšom prípade je hranica rozmazaná, v horšom prípade úplne absentuje.

V argumentácii si pomôžem úvahami Zuzany Foniokovej z nedávno vy danej pozoruhodnej monografie, ktorú spomína aj Petr Koťátko.¹⁴ Autobiografické a autofikčné formy rozprávania o vlastnom živote Fonioková neumiestňuje do rôznych oddelených kategórií, ale líniu medzi faktickou a fikčnou naráciou opisuje ako *kontinuum*.¹⁵ Cestu od autobiografie k autofikcii (z názvu jej monografie) nepredstavuje ako lineárnu postupnosť foriem narácií usporiadanú podľa miery faktickosti a s nepriepustnými hranicami.¹⁶ Odmietla tradičné chápanie autobiografie ako literatúry faktu určitého druhu, keďže „autobiografickou ‚pravdu‘ nepredstavuje výčet událostí, nýbrž jejich interpretace v kontextu celku života, nutně z pozice přítomnosti“¹⁷ a „autobiografie zprostředkovává vzpomínky a interpretace, které podléhají nejrozdůrnějším zkreslením a nepřesnostem; zároveň jsou ovlivněny kulturně sdílenými vzory vzpomínání a vyprávění o sobě a vlastním životě“.¹⁸ Autobiografia preto neponúka objektívnu pravdu o empirickom autorovi, ale skôr konštrukt, ktorý je vytvorený pod vplyvom rôznych subjektívnych a objektívnych, reflektovaných či nereflektovaných deformácií a zámerných či nevedomých štýli-

12 Zouhar, M., Petr Koťátko: *O čem se vypráví* (recenze), c.d., s. 714–715.

13 Koťátko, P., K povaze narativní fikce. Diskuse s Mariánem Zouharem, c.d., s. 132.

14 Fonioková, Z., *Od autobiografie k autofikci. Narativní strategie vyprávění o vlastním životě*. Brno – Praha, Host 2024.

15 Tamtiež, s. 29.

16 Tamtiež, s. 29–30.

17 Tamtiež, s. 180.

18 Tamtiež, s. 178–179.

zácií autora. Značná časť autorských štylizácií môže mať fikčný, nie faktický základ, nie je reprezentáciou reálneho stavu vecí, ale tvorivou interpretáciou a domýšľaním. Fonioková však zároveň uznáva, že napriek prítomnosti autofikčných prvkov v autobiografii a existencii širokej škály hybridných textov je rozdiel medzi autobiografiou a fikciou: spočíva v tom, že autofikcia vyvoláva u čitateľov neistotu,¹⁹ ktorá je dôsledkom nejednoznačnosti „inštrukcií ke čtení ve vztahu k zarámování textu jako fikční nebo nefikční, přičemž tato nejednoznačnost nevzniká náhodou nebo nedopatřením, ale je součástí rétorické strategie textu“.²⁰

Tieto atribúty autobiografického a autofikčného rozprávania a priepustnosť hranice medzi nimi sú podľa mňa prejavom nejednoznačnosti ich predmetu. Koťátko uvádza, že autobiografia je o empirickom autorovi, kým autofikcia je o rozprávačovi, ktorý je súčasťou literárnej konštrukcie diela. Domnievam sa, že takéto konštatovanie musí odhliadať od komplikujúcich faktorov. Autobiografia je čiastočne aj autofikciou a autofikcia zase autobiografiou. Preto skôr platí, že autobiografický empirický autor a autofikčný rozprávač sa nedajú od seba oddeliť a v rámci jedného diela môže dochádzať k frekventovanej oscilácii v tom, na ktorú z týchto entít sa kladie dôraz v danom okamihu. Autori autofikčných diel verejne deklarujú, že sú o nich, o čom sa možno presvedčiť napríklad v publikovaných rozhovoroch s nimi. Autori autobiografických diel zase môžu uznať, že časť ich diela je produktom autorskej fantázie, a to bez toho, aby sa kompromitovali ako autori, čo manipulujú so skutočnosťou alebo čitateľov zavádzajú.

Podobnú nejednoznačnosť v rozdiel medzi autobiografiou a autofikciou, splyvanie empirického autora a autofikčného rozprávača, prípadne neustálu osciláciu medzi nimi vnímame aj my ako čitatelia alebo recipienti. Autora autobiografie aj autora autofikcie napríklad obdivujeme za ich vybrúsený literárny štýl, chválime za čitateľsky príťažlivé diela, kritizujeme za nadmerné využívanie niektorých jazykových prostriedkov či obviňujeme z plagiátorstva. Autorovi autobiografie aj autorovi autofikcie však zároveň na základe toho, čo napísali vo svojich dielach, adresujeme obdiv za občiansku statočnosť, kritiku za niektoré z ich aktivít, ľútosť nad ich dramatickými životnými osudmi či výsmech pre ich banálny narcizmus. Ani v prvom, ani v druhom prípade sa nedopúšťame žiadnej chyby, ani nepodliehame nijakému klamu. To môže znamenať, že nevnímame rozdiel medzi empirickým autorom a rozprávačom. Ako v prípade autobiografie, tak aj v prípade autofikcie máme tendenciu vnímať ich skutočných autorov aj ako ľudí, o ktorých tieto diela sú.

19 Tamtiež, s. 184.

20 Tamtiež s. 203.

Zaveďme teraz do takto načrtnutého priestoru aparát Koťátkovej teórie. V prvom rade poznamenajme, že realistické prvky sú súčasťou hádam každého textu naratívnej fikcie – platí to nielen o historických, geografických či vedeckých faktoch, ktoré sa vo fikcii explicitne využívajú alebo aspoň implicitne predpokladajú, ale aj o rôznych spoločensky, psychologicky či filozoficky relevantných postrechoch o svete, ľuďoch, živote, ktoré premietame z príbehu do reality a naopak. Navrhujem, aby sme žiadnu z výpovedí obsiahnutých v texte naratívnej fikcie, ktoré sa týkajú aj týchto realistických skutočností, nepovažovali za výnimku a aby sme ich nevynímali zo sféry vplyvu modu *jako by*.²¹ Celý naratívny fikčný text prijímame ako recipienti v mode *jako by*. To, že výpovede o realistických skutočnostiach zároveň považujeme za pravdivo vypovedajúce o reálnom svete, nebráni tomu, aby sme k nim v rámci textu naratívnej fikcie pristupovali v mode *jako by*. Nielenže ich považujeme za pravdivé, ale považujeme ich za pravdivé aj v kontexte danej naratívnej fikcie – bez toho by sa nestali jej súčasťou. A to znamená, že ich kladieme do sféry vplyvu modu *jako by*.

V nadväznosti na úvahy o eliminácii možných svetov z uvažovania o naratívnej fikcii v predošlej časti zároveň dodávam, že v mode *jako by* predpokladáme, že reálny svet *naozaj* je taký, aký ho daná naratívna fikcia prezentuje, neberieme ju ako prezentáciu len možnej (kontrafaktuálnej) alternatívy reálneho sveta. Text nám predostiera obraz reálneho sveta, resp. jeho relevantného výseku. Tento aspekt treba podčiarknuť najmä (no nielen) v súvislosti s realistickými dielami naratívnej fikcie, a to vrátane autofikčných textov.

V tomto kontexte môžeme podstatné tézy týkajúce sa autofikčných naratívnych textov zhrnúť nasledovne: 1) k všetkým výpovediam obsiahnutým v autofikčnom naratívnom texte pristupujeme ako čitatelia v mode *jako by*; 2) text čítame ako dielo o jeho empirickom autorovi (a preto mu v mode *jako by* pripisujeme všetko, čo sa v texte o ňom tvrdí); 3) empirický autor textu sa štylizuje do pozície rozprávača textu;²² 4) na základe identity empirického autora a rozprávača predstierame, že rozprávač má našu apriórnu dôveru v tom,²³ že reálny svet je taký, aký ho prezentuje, teda že empirický autor textu je taký, ako ho text vykresluje, že opísané udalosti a súvisiace skutočnosti

21 Aj v tomto bode sa odchyľujem od toho, čo som pôvodne prezentoval v recenzii Koťátkovej knihy; pozri Zouhar, M., Petr Koťátko: O čem se vypráví (recenze), c.d., s. 714–715.

22 Vo veľkej väčšine prípadov sa v autofikčných textoch využíva ich-forma. Nie je to však nevyhnutné, ako možno doložiť napríklad dielom Mareka Torčíka *Rozložíš paměť* (Praha, Paseka 2023), ktoré je napísané v du-forme. Ani táto forma však nemusí znamenať, že rozprávač textu je niekto iný ako jeho empirický autor.

23 Udelenie (v mode *jako by*) apriórnej dôvery rozprávačovi je podmienka obsiahnutá v Koťátkovej Schéme N; pozri Koťátko, P., O čem se vypráví, c.d., s. 50.

sa odohrali tak, ako sú opísané, atď., keďže k týmto skutočnostiam má prístup „z prvej ruky“; 5) na základe identity empirického autora a rozprávača sme zároveň kedykoľvek pripravení vziať výpovede, ktoré vďaka textu prijímame v mode *jako by*, na reálny svet mimo modu *jako by*, a teda považovať ich za skutočne pravdivé, pýtať sa na ich skutočnú pravdivosť, polemizovať o ich skutočnej pravdivosti atď.²⁴

Domnievam sa, že Petr Koťátko môže akceptovať veľkú väčšinu uvedených bodov. Výnimku možno predstavuje len druhý bod, keďže sám tvrdí, že rozprávač nadobúda status reálnej osoby len v mode *jako by*.²⁵ Ak však v prípade realistických románov, medzi ktoré patrí napríklad Balzacovo dielo *Lesk a bieda kurtizán*, prijímame zobrazované dobové reálie z Paríža ako skutočné a ako skutočným im aj veríme,²⁶ nevidím dôvod, prečo by sme aj rozprávačovi autofikčného textu nemali priznať obdobný status reálnej osoby mimo sféry vplyvu modu *jako by*. Ak to urobíme, prechod od toho, čo je obsiahnuté v bode 4), k tomu, čo je obsiahnuté v bode 5), bude plynulý a prirodzený.

Na záver môžem len konštatovať, že Koťátkovu teóriu možno považovať za dostatočne flexibilnú. Dá sa efektívne aplikovať nielen na naratívne fikčné texty, ktoré opisujú (v mode *jako by*) reálny svet viac či menej odlišne od toho, aký skutočne je (mimo sféry vplyvu modu *jako by*), ale aj na texty autofikčného charakteru, ktorých zámerom (resp. jedným zo zámerov) je prezentovať sa tak, že reálny svet, aký skutočne je, predostierajú čo najvernejšie.

24 To je v súlade s „čitateľskou slobodou“, o ktorej píše aj Koťátko; Koťátko, P., K povaze naratívnej fikcie. Diskuse s Mariánem Zouharem, c.d., s. 132–133.

25 Tamtiež, s. 132.

26 Pozri Koťátko, P., O čem se vypráví, c.d., s. 32.